

PREAMBUL

NOȚIUNI GENERALE DESPRE CRIMINALITATEA ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

1. Noțiunea de criminalitate economico-financiară

De-a lungul timpului numeroși oameni de știință din diferite domenii: drept penal, criminologie, sociologie, psihologie etc., au elaborat teorii, modele de analiză, explicații științifice mai mult sau mai puțin valabile, care au acoperit într-o măsură mai mare sau mai mică, dar niciodată complet, vastitatea și diversitatea fenomenului numit criminalitate. Ca atare, dacă *criminalitatea* este definită ca un produs obiectiv al structurii sociale, care s-a născut odată cu aceasta, fiind constituită din ansamblul infracțiunilor care se săvârșesc într-o anumită perioadă de timp și într-un loc bine determinat¹.

Întrebarea pe care o punem este următoarea: Cum putem defini criminalitatea economico-financiară? Vom defini *criminalitatea economico-financiară* sau „*de afaceri*” ori *corupția economică* ca totalitatea actelor și faptelor ilicite comise de indivizi, asociații, societăți sau organizații în legătură cu derularea unor afaceri și tranzacții financiare, bancare, vamale, comerciale, prin utilizarea înșelăciunii, fraudei, abuzului de încredere, falsificarea cifrelor de afaceri, spălarea banilor, bancrută frauduloasă, evaziune fiscală, polițe de asigurare nerambursabile etc.

2. Teorii privind criminalitatea economico-financiară

În continuare, vom încerca să descifrăm ce teze, ce opinii și teorii corespund vastului fenomen al criminalității economico-financiare².

Analizată din perspectiva factorilor economici, culturali, sociali și a celor psihologici criminalitatea a condus la elaborarea numeroaselor

---

¹ T. Amza, *Criminologie*, Editura Lumina Lex, București, 1998, p. 28-32; N.C. Aniței, R.E. Lazar, *Evaziunea fiscală între legalitate și infracțiune*, Editura Lumen, Iași, 2013, p. 11-30.

² N.C. Aniței, R.E. Lazar, *Evaziunea fiscală între legalitate și infracțiune*, Editura Lumen, Iași, 2013, p. 11-30.

teze, opinii și teorii¹. Un prim grup de teorii a încercat să demonstreze că delincvența și criminalitatea reprezintă produsul negativ al unor fenomene și procese cu caracter macrosocial cum ar fi dezvoltarea economică, crizele economice etc. Care produc schimbări sociale mai mari, sunt stimulative pentru delincvenți, prin efectele de reflux create de suspendări ale legislației și timpul ce trece până la promulgarea unei noi legislații.

Dintre aceste teorii, prezintă interes pentru această lucrare *teoria privitoare la anomia socială*.

Termenul de anomie provine din grecescul *a nomos* care înseamnă fără norme². Acest termen a fost folosit pentru prima oară de Emil Durkheim în lucrarea *La division du travail social* definind *anomia ca starea de dereglare socială și normativă a unei societăți care este tulburată de o criză dureroasă sau de transformări fericite, dar prea bruște, devenind incapabilă să-și exercite autoritatea asupra individului*.

Anomia se caracterizează primordial, prin dislocarea și deteriorarea conștiinței colective, scăderea moralității și dereglare normativă, fiind o consecință patologică a diviziunii muncii. Reprezentând o situație specifică când normele de bază își suspendă funcționalitatea, starea de anomie se află la originea creșterii delictelor, crimelor și sinuciderilor, fiind o adevărată cauză a delincvenței.

Durkheim³ spunea că ceea ce îl împinge pe individ la crimă sunt acele tendințe și impulsuri care sunt inerente naturii umane și cultura acționează pentru limitarea unor asemenea aspirații individuale. Sociologul a argumentat că societatea reține natura umană ori prin cultură (consensul valorilor în societățile mecanice), ori prin structură (conexiunile care există între diferitele funcții dintre societățile organice). Aceste rețineri cad în perioadele de rapide schimbări sociale, fapt ce duce la escaladarea comportamentului criminal.

Analizându-l pe E. Durkheim sociologul și juristul francez J. Carbonnier afirma: *Anomia, distrugerea solidarității este răul care macină astăzi societatea prin slăbirea normelor morale și juridice care o organizau, o structurau*.

---

¹ N. Mitrofan, V. Zdrengea, T. Butooi, *Psihologie judiciară*, Editura Șansa, București, 1994, p. 53-90.

² D. Banciu, *Sociologie juridică*, Editura Hyperion XXI, București, 1995, p. 41-47.

³ E. Durkheim, *Regulile metodei sociologice*, traducere din limba franceză, ediția a II-a, București, Editura Științifică, 1974, p. 58-59.

Teoria anomiei propusă de E. Durkheim a fost revizuită de cercetătorul R.K. Merton. În cadrul paradigmei construită de R. K. Merton¹, anomia rezultă din contradicția ce apare între structura socială și cea culturală, întrucât societatea propune membrilor săi anumite scopuri fără însă a le oferi și mijloacele de realizare. Merton considera *anomica o spargere a structurii culturale. Ipoteza mea centrală este că, comportamentele aberante trebuie privite sociologic ca un simptom al disocierii între aspirațiile prescrise cultural și căile social structurate pentru a realiza aceste aspirații. Neputând să-și realizeze scopurile la care aspiră și pe care societatea le evaluează, individul recurge frecvent la mijloace ilicite, nelegale, concretizate în forma acțiunilor deviate și delictive.*

Reformularea teoriei anomiei făcută de R. Merton a schimbat cele mai fundamentale concepții ale lui E. Durkheim cu privire la rolul naturii umane și al forțelor sociale în producerea comportamentului criminal².

După R. Merton³, ratele delincvenței traduc de fapt inadecvarea între obiectivele (scopurile) propuse de societate și mijloacele de care dispun membrii săi pentru a le atinge.

Individul dispune în optica paradigmei lui R. Merton, de cinci moduri de adaptare în societate:

1. *conformismul*, care atrage după sine acceptarea Țelurilor culturale cât și a mijloacelor instituționalizate. Aceste persoane luptă pentru obținerea bunăstării prin metodele aprobate de către valorile clasei de mijloc și vor continua să facă acest lucru indiferent dacă vor reuși sau nu;

2. *inovația*, care rezultă din faptul că obiectivul cultural stabilit este bine interiorizat de individ, în timp ce procedeele legitime pentru atingerea lui sunt respinse. Astfel, de exemplu, oamenii de afaceri pot inventa diferite forme ale criminalității gulerei albe atrăgând după ei fraudă fiscală, spălarea banilor, pe când oamenii săraci pot dezvolta

---

¹ Concepția despre anomie a fost elaborată de Merton în mai multe variante (1938, 1949, 1957, 1968 etc.). O variantă relativ completă a fost sintetizată în ediția din 1968, vezi Robert K. Merton, *Social Theory and Social Structure*, New York, Free Press, 1968.

² M. Voinea, *Sociologie generală și juridică*, Editura Sylvi, București, 2000, p. 164-166.

³ S.M. Rădulescu, *Sociologia devianței*, Editura Victor, 1998, p. 57-62.

activități ilegale cum ar fi: prostituția, jocurile de noroc, vânzarea de droguri;

3. *ritualismul sau refuzarea*, constă în restrângerea aspirațiilor, individul rămânând și acționând conform cu normele legale. Aceasta este perspectiva cetățeanului înfricoșat, a birocratului conformist și zelos precum și a persoanelor care au obținut un nivel minim de succes prin mijloace legale, dar nu au speranțe reale de a obține ceva mai mult;

4. *evaziunea sau retragerea*, considerată ca un mod de adaptare destul de rar, caracterizată prin abandonul simultan al scopurilor și normelor și refugiul individului în zone situate în marginea societății (unde se întâlnesc de obicei, bolnavii mintali, cerșetorii, vagabonzii, alcoolicii, toxicomanii etc.);

5. *rebeliunea*, care constă în respingerea, în aceeași măsură, atât a scopurilor, cât și a mijloacelor, respingere condiționată de dorința individului de a le înlocui cu altele. De exemplu, un infractor (inovator) poate folosi narcoticele (retragere), promovând în același timp o filosofie revoluționară, militantă (rebeliune).

Deși, exceptând conformitatea, R. Merton a privit toate aceste adoptări ca deviate, trebuie totuși subliniat că nu toate atrag după sine criminalitatea. Ca atare, adaptarea ritualistă în particular, cu aderența sa rigidă la normele societății, nu implică în vreun fel crima; inovația nu este neapărat criminală astfel, de exemplu, la nivelele de vârf ale economiei, presiunea către inovație șterge deseori distincția între metodele de luptă comerciale care sunt folosite și practicile care stau în spatele acestora.

R. Merton, prin teoria sa, a avut intenția de a focaliza atenția pe o problemă specifică și anume pe *presiunea acută creată de discrepanța dintre scopurile culturale induse și oportunitățile structurate social* și nu să încerce să explice toate comportamentele diferite care sunt interzise de lege.

Un al doilea grup de teorii încearcă să pună în evidență legătura dintre cultură și criminalitate, prin descifrarea modelelor, codurilor și mecanismelor care definesc *cultul violenței*.

Din acest grup de teorii vom prezenta *teoria asociațiilor diferențiale*.

Această teorie a fost formulată de Sutherland¹ în lucrarea *Principii de criminologie*. Autorul subliniază faptul că această teorie constituie o

---

¹ T. Butoi, *Psihologie judiciară*, Editura Șansa, București, 1998, p. 67-115.

explicație *istorică sau genetică* a comportamentului criminal, deoarece se referă la întreaga experiență de viață a individului.

Sutherland consideră că orice comportament uman poate fi explicat științific, în funcție de:

- elementele care intră în joc în momentul delictului, ceea ce reprezintă o explicație *situațională sau dinamică*;
- elementele care au influențat anterior situația și viața delinventului, ceea ce constituie o explicație *istorică sau genetică*.

În concluzie, comportamentul criminal nu este nici dobândit, nici imitat, ci învățat social în contactul dintre indivizi și grupuri, printr-un proces de intercomunicare, reprezentat de gesturi, cuvinte, exprimări, manifestări, îndemnuri și mai puțin prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă.

Sutherland explică actul criminal, presupunând următoarele coordonate:

1. comportamentul criminal este învățat, iar cel care nu a primit o *pregătire* criminală nu inventează crima;

2. comportamentul criminal se învață în contact cu alte persoane printr-un proces complex de comunicare;

3. învățarea are loc mai ales în interiorul unui grup restrâns de persoane;

4. procesul de învățare presupune:

- asimilarea tehnicilor de comitere a infracțiunilor;
- orientarea mobilurilor, a tendințelor impulsive, a raționamentelor și atitudinilor;

5. orientarea mobilurilor și a tendințelor impulsive este în funcție de interpretarea favorabilă sau defavorabilă a dispozițiilor legale;

6. un individ devine criminal dacă interpretările defavorabile respectului legii domină interpretările favorabile *aceasta constituie principiul asociațiilor diferențiale ... cei care devin criminali o fac pentru că sunt în contact cu modelele criminale și nu au sub ochi modelele anticriminale*;

7. *asociațiile diferențiale pot varia în privința duratei, frecvenței, intensității etc.*;

8. formația criminală în asociație nu se dobândește doar prin imitație;

9. comportamentul criminal este expresia unui ansamblu de nevoi și valori, dar nu se explică prin acestea.

Acest mecanism explică fenomenul criminal la nivel individual. Prin extinderea raționamentului la nivel colectiv se poate explica și

criminalitatea: o rată a criminalității se datorează unei *organizări sociale diferențiale*.

Sutherland menționează că *Un grup poate fi organizat fie de manieră a favoriza dezvoltarea fenomenului criminal, fie de manieră a i se opune. Majoritatea grupurilor sunt ambivalente, iar rata criminalității este expresia unei organizări diferențiate a grupului. Organizarea diferențiată a grupului, înțelesă ca explicație a variațiilor ratei criminalității, corespunde explicației prin teoria asociațiilor diferențiale a procesului prin care indivizii devin criminali.*

Aplicând această teorie la lucrarea de față putem spune că infracțiunile de spălare a banilor pot fi realizate de categorii diferite de persoane, folosind diferite metode, procedee și tehnici.

Astfel, putem ilustra cele de mai sus prin exemplul unor cetățeni străini interesați să spele sume de bani obținute în mod ilegal în străinătate, folosind instituțiile bancare românești.

Un alt exemplu, grupuri bine organizate, formate din cetățeni arabi cu complicitatea unor români, scot din țară sume de ordinul zecilor de milioane cu titlul de „import de marfă cu plata în avans” sub acoperirea unor contracte de comerț exterior false realizând astfel infracțiunea de spălare a banilor prin fraudă.

Un al treilea grup de teorii este cel al reacției sociale față de delincvență. Din perspectiva acestor teorii (reprezentate de F. Tannenbaum, E. Lemert, H. Becker) delincvența trebuie raportată la acele procese de acțiune, de răspunsuri și contra răspunsuri ce includ: procesul de elaborare a legii (penale), reacțiile opiniei publice și procesul instituțional al reacției sociale.

Din acest grup de teorii vom prezenta, *teoria etichetării sociale* arată că criminalitatea nu mai prezintă o caracteristică intrinsecă a actului sau acțiunii unui individ, ci mai degrabă o consecință a aplicării unei *etichete de către societate*. De multe ori, cei care dețin puterea sau bogăția, făcând parte din categoriile privilegiate social, politic și economic, au tendința de a *eticheta* ca deviante și delincvente acțiunile indivizilor proveniți din clasele de jos sau mijlocii ale societății, și care la rândul lor fie că acceptă eticheta, comportându-se ca atare, fie că o resping sau o neutralizează adoptând noi conduite.

Cea mai sigură modalitate de a „*produce*” delincvență și delincvenți arată F. Tannenbaum este „*stigmatizarea*” sau „*dramatizarea răului*”, prin sancționarea sau repudierea severă a individului care se abate de

la standardele sociale și izolarea lui de ceilalți indivizi. Această reacție a societății va influența considerabil cariera lui de viitor delincvent, întrucât din acest moment se va comporta în conformitate cu „eticheta” aplicată de comunitate și va căuta compania unor indivizi „etichetați” la fel ca și ei. Reprezentanții interacționalismului simbolic consideră că de multe ori, un individ este pur și simplu dirijat către o „carieră” criminală pe care sfârșește a o accepta ca pe singura soluție posibilă.

Trebuie menționat faptul că teoriile menționate mai sus, luate separat nu pot explica un fenomen atât de complex precum cel al criminalității economico-financiare. Însă aceste teorii luate împreună, intercorelate, oferă o imagine de ansamblu, un instrument teoretic util pentru cunoașterea și înțelegerea criminalității economico-financiare, cât și a mecanismelor complexe care îi asigură funcționarea.

Capitolul 1

Noțiuni generale despre fiscalitate

1.1. Noțiunea de fiscalitate

Noțiunea de fisc își are originea în termenul latinesc *fiscus* care desemna coșul, panerul, lădița în care se păstrau banii. Împăratul Augustus a creat un organ administrativ denumit *Fiscus* care percepea și administra impozitele și taxele provenite din provinciile romane.

Fiscalitatea a fost definită de autori în mod diferit. Astfel, unii autori, pornind de la definirea impozitelor ca formă de prevalare a unei părți din veniturile sau averea persoanelor fizice și juridice la dispoziția statului, în vederea acoperirii cheltuielilor publice, privesc fiscalitatea ca o *legătură între stat și persoanele fizice sau juridice*. Alți autori privesc fiscalitatea prin prisma elementelor componente formate din *totalitatea taxelor și impozitelor reglementate prin acte normative*¹.

În dicționarul *Le petit Larousse* fiscalitatea este definită ca *sistem de percepere a impozitelor, ansamblul legilor la care se raportează* iar în Dicționarul enciclopedic al limbii române *fiscalitatea* este definită ca *sistem de percepere a impozitelor și taxelor prin fisc*.

Ca urmare a trecerii timpului termenul își conservă sensul sub denumirea de *fisc*, termen care desemnează în accepțiunea modernă atât constituirea impozitelor, taxelor și *contribuțiile sociale*, cât și organele desemnate cu administrarea și colectarea acestor creanțe fiscale.

Un pas important în sistematizarea legislației fiscale a fost făcut în luna decembrie 2003, când sub presiunea comunității oamenilor de

---

¹ I. Văcărel, Gh.D. Bistriceanu, G. Anghelache, M. Bodnar, F. Bercea, T. Moșteanu, F. Georgescu, *Finanțe publice*, ediția V, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006, p. 31-126; D.A.P. Florescu, P. Coman, G. Bălașa, *Fiscalitatea în România*, Editura ALL Beck, București, 2005, p. 3-117; N.C. Aniței, *Procedura fiscală*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 6-25; N.C. Aniței, *Drept financiar*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 6-14; N.C. Aniței, R.E. Lazăr, *Evaziunea fiscală între legalitate și infracțiune*, Editura Lumen, Iași, 2013, p. 11-30.

afaceri și a Uniunii Europene au fost adoptate cele două coduri: Codul fiscal adoptat prin Legea nr. 571 din 19 decembrie și Codul de procedură fiscală adoptat prin Ordonanța Guvernului nr. 92 din 29 decembrie 2003.

1.2. Principiile fiscalității

Fiscalitatea trebuie să respecte o serie de **principii** care sunt prevăzute în art. 3 C. fiscal și anume¹:

1. Neutralitatea măsurilor fiscale în raport cu diferitele categorii de investitori și capitaluri, cu forma de proprietate, asigurând condiții egale investitorilor, capitalului român și străin;

2. Certitudinea impunerii, prin elaborarea de norme juridice clare, care să nu conducă la interpretări arbitrare, iar termenele, modalitatea și sumele de plată să fie precis stabilite pentru fiecare plătitor, respectiv aceștia să poată urmări și înțelege sarcina fiscală ce le revine și totodată să influențeze deciziile de management financiar referitoare la sarcina fiscală;

3. Echitatea fiscală la nivelul persoanelor fizice, prin impunerea diferită a veniturilor, în funcție de mărimea acestora;

4. Eficiența impunerii prin asigurarea stabilității pe termen lung a prevederilor Codului fiscal, astfel încât aceste prevederi să nu conducă la efecte retroactive defavorabile pentru persoane fizice și juridice, în raport cu impozitarea în vigoare la data adoptării de către acestea a unor decizii investiționale majore.

Completările și modificările celor două acte normative fundamentale au anulat cel mai mare avantaj al codificării dreptului financiar și fiscal: acela de a avea între copertile unei singure cărți normele juridice fundamentale ale acestei ramuri juridice, anulându-se astfel principalul câștig al edictării celor două coduri.

În opinia noastră, cele două coduri precum și legislația fiscală secundară care a suferit și suferă modificări de la o zi la alta, ar trebui

---

¹ I. Văcărel, Gh.D. Bistriceanu, G. Anghelache, M. Bodnar, F. Bercea, T. Moșteanu, F. Georgescu, *Finanțe publice*, ediția a V-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006, p. 31-126; D.A.P. Florescu, P. Coman, G. Bălașa, *Fiscalitatea în România*, Editura ALL Beck, București, 2005, p. 3-117; N.C. Aniței, *Procedura fiscală*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 6-25; N.C. Aniței, *Drept financiar*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 6-14.

republicate cu toate modificările aduse până acum sau, eventual modificate și ar trebui păstrate în această formă pentru o perioadă de cel puțin 4 ani spre a semnaliza comunității oamenilor de afaceri români și străini hotărârea de a pune în practică un sistem fiscal transparent și consecvent principiilor care stau la temelia celor două acte normative menționate.

În privința *conținutului fiscalității* menționăm că abordările teoretice existente, cât și experiența practică permit conturarea concluziei că fiscalitatea cuprinde sistemul de principii, reguli și norme legiferate privind¹:

- evidența și gestiunea contribuabililor;
- stabilirea, evidențierea și stingerea obligațiilor fiscale;
- conținutul și soluționarea plângerilor;
- acordarea de asistență contribuabililor pentru cunoașterea și aplicarea corectă a legislației fiscale.

Orice demers care se întreprinde pentru a fundamenta *necesitatea fiscalității*² pornește de la analiza rolului pieței, și respectiv, al statului în furnizarea de bunuri și servicii publice. Indiferent de modalitatea la care se recurge pentru aprovizionarea cu bunuri și servicii, direct prin intermediul pieței ori prin oferta statului, sunt necesare informații cu privire la:

- cunoașterea preferințelor cetățenilor;
- a prețurilor;
- a costurilor furnizorilor.

Fiscalitatea poate fi prezentă în cadrul politicii economice guvernamentale și prin micșorarea impozitului pentru stimularea creșterii consumului în cazul subutilizării unor resurse cum ar fi forța de muncă,

---

¹ I. Văcărel, Gh.D. Bistriceanu, G. Anghelache, M. Bodnar, F. Bercea, T. Moșteanu, F. Georgescu, *Finanțe publice*, ediția a V-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006, p. 31-126; D.A.P. Florescu, P. Coman, G. Bălașa, *Fiscalitatea în România*, Editura ALL Beck, București, 2005, p. 3-117; N.C. Aniței *Procedura fiscală*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 6-25; N.C. Aniței, *Drept financiar*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 6-14.

² I. Văcărel, Gh.D. Bistriceanu, G. Anghelache, M. Bodnar, F. Bercea, T. Moșteanu, F. Georgescu, *Finanțe publice*, ediția a V-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006, p. 31-126; D.A.P. Florescu, P. Coman, G. Bălașa, *Fiscalitatea în România*, Editura ALL Beck, București, 2005, p. 3-117.